

quoniam pecuniae sunt in quotidiano hominum commercio, cui valde officere posset, si earum dominium, cum miscerentur, incertum maneret. Sed *Lugo de Just.* D. 6. n. 64. et *Dicast.* affirmant, omnes res, quæ post mixtionem discerni nequeunt, à miscente acquiri, ob generalem rationem, quam assignat *Glossa* in d. l. *Si alieni, scilicet, quod mixtio æquivalit rei consumpti.* Et hanc *Tamb.* d. l. n. 17. asserit esse communem cum *Less. Sylo. Vasq. et aliis*, ex l. *Idem Pomponius, ff. de Rei vindic.* Quandoquidem, ut advertit *Tamb.* n. 18, miscens habet animum acquirendi dominium; vel saltem contrariam voluntatem non habeat; et pars sua sit principaliter.

Notandum autem, quod si res extat in cumulo permixta sive apud furem, sive apud alium, domino illius prout habenti jus in re, retinentique dominium una cum fure, pro sua parte præ omnibus creditoribus est satisfaciendum; imo potest ipsem ex cumulo accipere quantum suum est. Ita *Less. l. 2. c. 20. n. 157 et Salm. de Contr. c. 3. n. 110. cum Pal. et Trull.* Et probant ex l. 3. §. *Pomponius ff. de Rei vindicat.* ubi sic: « Si quid, quod ejusdem naturæ est, ita confusum et mixtum est ut separari nequeat, pro parte vindicandum. » Hoc quidem probabile est. Sed non minus probabile est ut dicunt *Lugo de Just.* D. 6. n. 66. et D. 20. n. 172. *Sanch. Dec. l. 1. c. 23. n. 34. et Tamb. de Rest. cap. 3. §. 3. n. 26.* (qui ceterum probabilem censem sententiam *Less.*) quod fur per commixtionem devenit absolutus dominus totius cumuli, ita ut jure possit dominium illius in alium transferre, cum onere aliunde restituendi debitum. Tantum ait *Pal. de Just.* D. un. p. 21. num. 5. quod dominus rei permixtæ habebit actionem implorandi à Judge, ut ex cumulo illo partem suam ei adjicet.

500. — VII. *Ædificatione*, ex §. *Cum in suo eod. Instit.* ubi statuitur, quod, si tu ædifices in solo tuo de aliena materia, omne cedat solo, sed tenearis reddere duplum pretii illius materiæ: Et si ædificium ruat, possit dominus materiam illam sibi vindicare. *V. Croix l. cit. n. 128.* E converso in §. 30. statuitur, quod, si ædificies scienter ex materia tua in solo alterius, ædificium illius est, et tu materiae dominium amitis. Ex quo colligitur, in eo casu ne premium quidem illius te posse repetere, quia præsumptio fit, te donare voluisse. Secus autem, si constet, te noluisse donare, ex l. 2. C. *de Rei vindicat.* Tunc enim, diruto ædificio, potes tuam materiam vindicare, et interim etiam premium repetere ex æquitate, juxta utilitatis estimationem, ut *Croix n. 130. cum Illsung. et Haun. ex l. 38. ff. de Pet. hæred.* (N. XVIII, p. 413.)

501. — VIII. *Plantatione*, ex §. 31. ubi statuitur, quod, si tu ponas alienam plantam in solo tuo, illa tua fiat: sic è converso, si ponas tuam in solo alterius, planta illius erit, si jam radices egerit. Et ibi pariter statuitur, quod planta, posita prope confines fundi alieni, quæ in illum radices jecerit, sit communis. Vide *Croix num. 132.* Notandum hic autem, non licere arboris, in alieno fundo positæ, succidere radices, aut ramos percurrentes in

agrum proprium, nisi alter monitus eos tollere nolle, ut dicunt *Schengiderv. et alii apud Croix d. n. 132.* Idem, quod dictum est de planta, statuitur de frumento sato, quod etiam solo cedit, ex §. 32. Et qui seminaverit mala fide, neque expensas repetere potest; ut *Croix dict. n. 132. cum Haun.* Pariter in §. 33. statuitur, ut litteræ, licet aureæ, cedant chartis: Sed hodie ex consuetudine, asserit *Croix n. 134. cum Illsung. Haun. et Tamb.* contrarium vigure. (V. Not. XIX, pag. 413.)

502. — IX. *Perceptione fructuum*, si facta sit bona fide, et fructus sint consumpti. §. *Si quis à non Domino eod. Instit.*

503. — X. *Traditione*, per quam dominus vult in alterum alienare suæ rei dominium. §. *Per traditionem eod. Instit.*

504. — *Jure autem Positivo Civili*, seu *Canonicō* acquiritur dominium per *Præscriptionem*, seu *Usucaptionem*, quæ proprius dicitur de rebus corporalibus fieri. Ad *Præscriptionem* quatuor requiruntur conditions: I. *Bona fides.* II. *Titulus justus.* III. *Continuata Possessio.* IV. *Ut res illa præscribi possit.*

I. Igitur conditio est *Bona Fides*, ex Reg. 2. jur. in 6. qua quis prudenter, non jam ex ignorantia crassa, credat rem esse suam. Hinc qui ab initio dubitat, an res sit sua, nequit inchoare possessionem. Si verò ad possessionem bonæ fidei dubium superveniat, præscriptio non interrumpitur; modo interim diligenter adhibetur ad veritatem inquirendam. Idem tenet *Anaclet.* D. 6. quæst. 2. n. 12. *languam communius et probabilius.* Vide dicenda n. 511. (V. Not. XX, pag. 414.)

503. — II. Conditio est *Titulus justus*, putà emptionis, donationis, etc. saltem rationabiliter, sive probabiliter, præsumptus, elsi revera non intervenierit. Notandum tamen, quod Titulus non semper requiritur, sed tantum, quando præsumptio est contra possessorem, ut mox dicemus. Ad præscribendum autem sufficit titulus coloratus: *Croix. l. 3. p. 2. n. 498. cum communi.* Sufficit etiam titulus existimatus, putà si existimes rem patri tuo fuisse donataim. Vide *Croix n. 499.* (V. Not. XXI, pag. 414.)

506. — III. Conditio est *Continuata Possessio* per tempus à iure definitum. Si enim adsit Titulus, res usu consumptibiles, seu mobiles, triennio præscribuntur, ex l. un. Cod. de Usuc. et §. 1. *Institut. de Usuc.* ibi: « Cautum est, ut res quidem mobiles per triennium usucapiantur. » *Bon. tamen de Restitut. quæst. ult. p. 2. §.* dicit hoc esse inter præsentes, sed inter absentes requiri quatuor annos: sed hanc distinctionem nec textus agnoscit, nec cæteri DD.; nam *Less. l. 2. c. 6. n. 22. cum communi. Verde Inst. Cio. l. 2. de Usucap. Lemma. 8. n. 451. Anacel. l c. n. 24.* indistinctè ibi dicunt, sufficere triennium ad mobilia præscriplenda. Idem dicit *Croix. l. 3. p. 2. n. 529.* Et adhuc pro rebus spectantibus ad Ecclesiæ, ut *Mol. Laym. Pal. Sanch. Lugo, ib. (contra Sylo. Coopar. Less. etc.) Busenbaum autem de Restit. n. 610. circa fin. cum Trull. et Salom. dicit, quod ad præscribendos fructus collectos sufficit biennum inter præsentes, et quadriennium inter absentes.* (V. Not. XXII, pag. 415.)

260 LIB. III. TRACT. V. DE SEPTIMO PRÆC. DECAL.

307. — Debita ex rebus mobilibus, sicut etiam fructus, par modo ac mobilia præscribuntur, *Croix lib. 3. p. 2. n. 522. cum Dicastill. et pluribus*: quia accessorum sequitur principale. Aliæ vero actiones non præscribuntur, nisi per 30 annos. Vide *Croix*, n. 539.

Si quis per triennium possedit Beneficium Ecclesiasticum, vel ipsius fructus, jam præscribit ex Regula Cancellariæ relata in extensum *apud Croix l. 4. n. 689*, etiamsi titulus fuerit nullus, ut *Croix n. 716. cum Nao. Sot. Sa. Less. etc.* contra alios: modo absit ingressus simoniacus, vel intrusio, ut dicitur in Regula prædicta Cancellariæ. *Ingressus autem simoniacus est*, si quis sciens simoniam à se vel ab alio tertio commissam, ingrediatur Beneficium, *Croix n. 709*. Vide dicta de *Simon*, n. 111. Secus verò, si fuerit à tertio, ipso contradicente, ac deinde ignorante simoniam, ut dictum est n. 111. utque dicit *Croix ibid. cum Less. Suar. Sanch. Pal. Luca. etc.* Vel, si post simoniam supervenerit titulus coloratus, *Croix cum Gom. et Chok. contra Lugo n. 710*. Ad excludendum autem Beneficiatum, simonia debet esse utrimque completa, *Croix n. 712*. Vide dicta n. 106. *Intrusio* deinde intelligitur, si ipse se immitit in Beneficium sine vera collatione, aut institutione, aut confirmatione, aut expeditione Litterarum pontificiarum; vel si post excommunicationem, suspensionem, aut amotionem, per sententiam saltem declaratoriam, etc. V. *Croix ex n. 713*. Possessio decennalis majoris favores habet. Vide *ib. n. 715*.

308. — Res verò immobiles non præscribuntur, nisi per spatium 10 annorum inter præsentes, et 20 inter absentes. Ita ex communis *Bon. ib. Anac. n. 22*. Notandum autem, quod *Præsentes* dicuntur, qui in eadem Provincia, *Absentes*, qui in diversis Provinciis habitant, sive res sita sit in eadem Provincia, sive alibi, ut *Anac. ait n. 23. ex l. ul. C. de longi temp.* Sed *Lug. de Justitia et Jure Disput. 7. n. 76. cum aliis* dicit, censeri absentes etiam eos, qui, esto in eadem Provincia in diversis tamen degunt locis, qui proprium Gubernatorem habent, licet eidem Principi, vel Senatu subditum. Si quis autem partim fuerit præsens, et partim absens, anni absentiae sunt duplicandi, v. gr. si fuerit præsens octo annis, et duobus absens, hi duo duplicandi sunt, et inde 12 anni ad præscriptionem requiruntur. *Anac. n. 24.*

309. — Quando autem non adest Titulus, ad præscribenda, sive mobilia, sive immobilia, requiruntur 30 anni. Est commune cum *Anac. et Bon. ex l. Sicut in rem. Cod. de Præser. 30 vel 40 an.* Idem ait *Tamb. Dec. l. 8. tract. 1. c. 4. §. 1. n. 3. cum Mol. et Lessio*, qui notat deinde, quoad immobilia sine Titulo præscribenda, nihil in jure esse constitutum. Unde videntur etiam 30 anni requiri.

310. — Ad præscribenda bona Ecclesiæ, vel locorum piorum, requiruntur 40 anni, ex *Auth. Quas actiones. Cod. de Sacr. Eccl. Imo*, quoad bona Ecclesiæ Romanæ requiritur præscriptio con-

tenaria, ut *Anac. n. 25*. Dubitat autem, utrum res mobiles Ecclesiæ etiam triennio præscribantur? Affirmant *Bon. l. c. Less. l. 2. c. 6. n. 12. cum Laym. et aliis pluribus ap. Anac. n. 27*. Et probant ex *dict. Auth. Quas actiones*. Negant verò *ib. Ostiens. Panorm. cum Anac.* Proabantque ex *c. 1. D. de integr. Rest.* eo quod, ut isti dicunt, concessio locis piis facta à Jure Canonico, ut non præscribantur eorum bona nisi spatio 40 annorum, non distinguit mobilia ab immobilibus. Ultraque est satis probabilis.

311. — Dicitur autem *Possessio continuata*; nam præscriptio interrupitur vel *naturaliter*, si præscribens amittat possessiōnem, aut ei superveniat mala fides; vel *civiliter*, si ab altero lis super rem intimetur; nisi alter injusè hoc faciat ad interrumpendam præscriptionem. *Less. n. 49. Anac. n. 39. cum aliis.*

Si vero bona fide possidere incepisti, et supervenit dubium, teneris inquirere, an res sit aliena. Quod si non comperias, potes pergere ad eam possidendum, et præscribendum. Ita *Croix l. 3. part. 2. n. 182. Lugo D. 7. n. 17. Less. Mol. et communiter (contra Adrian.) Et savent c. Si virgo. 34. quæst. 1. et c. fin. de Præscr.* Dicitque *Croix n. 548*, quod pro litis contestatione non interrupatur præscriptio triennalis. Notat etiam *Dicastill. ibid.* posse quemque præsumi bona fide incepisse possidere; et hoc valere pro foro interno, etiamsi bona fides sit ex ignorantia juris manifesti, dicunt *Lugo. Less. Pal. et alii apud Croix n. 484*, quia leges ideo tunc improbat præscriptionem, quoniam non præsumunt perfectam bonam fidem. Sed tamen probabilior videatur sententia contraria, quam tenet *Croix ibid. cum Dicastill. Molin. etc. Ratio*, quia ad præscriptionem non tantum requiritur fides theologicæ, sed etiam civiliter bona, cùm tantum ex vi legum dominium acquiratur. Ait autem *Lugo apud Croix n. 489*, quod, si fides tua sit solùm venialiter mala, potes præscribere; et id deducitur ex *Conc. Cart. in c. fin. de Præscript. ubi damnatur sola fides cum peccato mortali. (V. Not. XXIII, pag. 416.)*

312. — Hæres possessoris malæ fidei probabilius non præscribit, ut ex communis tenet *Mol. disp. 65. et Croix n. 490. cum Dic. etc.* Excipliunt *Less. Pal. Cov. Grotius. et alii ib. si præscribens sit hæredis*; sed hoc probabilius etiam negat *Croix. cum Lugo etc.* Secus verò dicendum de successore particulari, ut empitore, legatario, etc. *Croix n. 491.*

313. — Per bonam fidem potest quisque præscribere libertatem à solvendo debito, si invincibiliter illud ignoret. *Lugo. C. 7. n. 49. et Croix n. 493.* Etsi etiam præscribet libertatem à solvenda multa, si intra certum tempus non exigatur, etsi sciat illam se debere, *Croix n. 494. cum Mol. Cov. etc.* Notandum autem, quod, si quis possessionem dimittat, ut alter eam habeat, si hic non acquirat, prior retinet, quia semper inest conditio, ut alter acquirat. Ita ex *l. 34. ff. de Acq. post. Croix. n. 517*. Possessio autem nequit dimitti, nisi animus sit manifestatus, ut *Lug. D. 23. n. 59. et Croix. ib. cum Suar. et Dic. Ratio*, quia, cùm possessio consistat in facto externo, non nisi alio externo facto amittitur.

314. — Sedulò insuper advertendum, quòd aliquibus personis privilegiatis datur restitutio in integrum per quatuor annos post præscriptionis tempus, ad recuperanda ea, quæ præscriptione amiserunt, prout Minoribus, et Ecclesiis, aut aliis locis pii; Item mulieribus, et rudibus, ut probabile putant *Palau*s, *Less. etc. apud Croix l. 3. p. 2. n. 558*. Item uxoribus quoad bona dotalia; Item iis, qui probent, ut alii opinantur, ideo se non interrupisse præscriptionem, quia invincibiliter ignorarunt. Sed hoc negant *Hainold*, *Fachinæus*, et merito *ibid.* de hoc dubitat *Croix cum Dic.* Alioquin sic iurgia etiam sæpissimè manerent, et facile frustaretur lex præscriptionis. (*V. N. XXIV.*)

315. — IV. Condicio est, ut res sit apta præscribi; nam res furtivè, aut vi possessæ nunquam præscribuntur à fure. Res autem, quas bona fide tertius possessor à fure accepit, non præscribuntur adhuc cum titulo, nisi spatio 30 annorum inter præsentes, et 40 inter absentes. Si vero Titulus non adsit, res furtive nunquam à quocumque præscribuntur, ut notat *Verde l. c.* et annuit *Anacl. n. 18*. Res fisci tantum præscribuntur per 40 an. Quædam autem res nunquam præscribi possunt, ut sunt res publicæ, Jura spiritualia, prout jus Decimarum, jus conferendi beneficia, non autem jus patronatū, *Anacl. num. 17 (N. XXV.)*

316. — Probabile autem censet *Verde l. c.* quòd Hæres cum bona fide ritè possit præscribere rem, quam Testator mala fide possedit. Sed, ut diximus supra n. 512, id probabilius negant *Mol. Croix etc.* communiter. Imo notandum, hoc Neapoli reprobatum esse ex recenti Decisione Quatuor Aularum, edita an. 1738. Quamvis cæterū admittatur ibi Præscriptio legitima 30 an. à die natæ actionis (deductis temporibus de jure deducendis) in tertio possessore, in quo sanctum est præsumendum esse bonam fidem, nisi mala fides apertis argumentis (non tantum præsumptionibus) ab Actore probetur. Item decisum fuit, Advocatos, et Procuratores litium, post biennium, non posse agere pro suis laboribus: Notarios pro scripturis, copia non tradita, non posse agere post biennium; copia autem tradita, omnem actionem eis interdic: Pharmacopolas contra principalem, post biennium; contra Hæredes autem, post duos menses: Fabros, post annum, Famulos et similes, post duos menses. Notandum tamen, hæc locum habere, ut ibi statuitur, « nisi scripturæ publicæ vel privatæ producantur; » Et insuper ibi dicitur hæc decerni non « ope præscriptionis, sed vi præsumpta solutionis; » quare infertur, quòd debitor, qui certus esset solutionem non esse factam, ex dicta Decisione minimè ab obligatione solutionis eximitur.

317. — Communis autem est sententia apud Jurisconsultos et Theologos, quòd etiam in foro conscientiæ per præscriptionem acquiritur dominium, ut habetur apud *Croix l. 3. p. 2. n. 470* et eam tenet, et fusè probat *Lugo de Just. D. 7. ex n. 4. cùm Cajet. Sot. Cov. Mol. Less. Sylo. etc.* communiter, contra aliquos paucos. Id probat præsertim *Lugo n. 1. ex Conc. Lat. relato in*

c. final. de Præscript. ubi tantum reprobatur præscriptio malæ fidei, et clare approbatur præscriptio bonæ fidei, his verbis: « Unde oportet, ut, qui præscribit, in nulla temporis parte » habeat rei alienæ conscientiam. » Ratio autem est, quia bene potest Lex humana transferre dominium de uno in alium ob bonum commune, ad vitanda iurgia, et ne dominia rerum remaneant incerta. Sed quæstio hic maximè utilis agitur apud *Tamb. Dec. l. 6. tr. 1. c. 4. §. 2.* an in locis, ubi lex præscriptionis non viget in foro judiciali, possit quis illa uti in foro conscientiæ? Et primo loco ait *Tamb.* videri negandum, cum is tantum ex lege possit Jus accipere rem retinendī. Enixe tamen tenet n. 8. talem bene uti posse præscriptione de jure communi, saltem ante sententiam, ubi Jus Commune præscriptionis Legi Municipali non sit explicitè abrogatum, prout Neapoli expresse in Decisione relata statutum est illud, quòd Hæres Testatoris, mala fide rem possidentis, nunquam præscribere possit. Cæterū, quoad alias præscriptiones, a Jure communi statutas, nihil vere in nostro Regno derogatum expresse invenitur; Imo *Verde l. c. Lemma 4. n. 424. cum Staib. Gallub. Prado, et Amato, contra Ursil. et Rovit.* tenet in regno servar quidem præscriptionem: « Juri enim standum » (ait *Verde*), cuius oppositum non invenitur in Regno sanctum. » Quare concluditur (prout etiam me docuit Doctissimus Episcopus Torni) licet non uti posse in conscientia præscriptionibus juris communis in regno, et in omni loco, ubi oppositum per Municipalem Legem expresse sancitum non habetur.

CAPUT I.

DE FURTO.

DUBIUM I.

Quid sit furtum, et quale peccatum.

318. Quid est furtum? — **319.** An liceat aliquando auferre alienum ob bonum finem? — **320.** An ob necessitatem? Quær. I. An captivi apud Turcas possint alienum surripere ad se liberandum à captivitate? Quær. II. An pauper extreme indigens possit accipere, antequam petat? Quær. III. An possit accipere rem magni valoris? Quær. IV. An fur tenetur restituere, si consumperit rem ablata, in extrema necessitate? Quær. V. An surripiens in extrema necessitate, teneatur ad restitutionem, si fiat dives? Et hic queritur, an dives satisfaciat suæ obligationi, si det mutuo rem pauperi? Quær. VI. An dives, non subveniens, teneatur postea ad restitutionem? — **321.** Quando liceat creditori facere compensationem? — **322.** An famuli possint sibi compensare salarium pro suis operibus? *Sequitur idem 523 et 524.* — **323.** An Christiani possint auferre res Turcarum?

318. — « RESP. Est occulta et injusta rei alienæ ablatio, invito rationabiliter domino. Quòd si res sit sacra, dicitur sacrilegium